

Čtení odborného textu

1.) Příprava na čtení

a) související s prostředím, pomůckami a čtenářem:

- hygiena prostředí
- self management/time management
- znalost/výběr vhodného způsobu práce s textem (čtení/psaní poznámek)
- příprava pomůcek

b) související s textem:

- vhodný výběr a stanovení pořadí textu/ů
- ujasnění si, proč daný text čteme a co v něm potřebujeme najít
- připomenutí si, co už o tématu víme
- klíčové pojmy, které nám pomůžou při orientaci v textu (+ vyjasnění si jejich významu)
- otázky k textu (co potřebujeme zjistit)
- odhadnout, co asi v textu bude (podle názvu, podnázvu, anotace, shrnutí na konci kapitol atd.)

Výběr a stanovení pořadí textů

- podle **náročnosti textu** (nejdříve texty, které jsou pro čtení nejsnazší - učebnice, přehledy, wikipedie, encyklopedie...), pak teprve texty náročnější - odborné články, monografie, původní texty autorů...)
- podle našich **čtenářských dovedností**

<i>stupeň</i>	<i>cíl</i>	<i>dovednosti</i>
1.	získat základní znalosti o tématu/oboru, abyste porozuměli myšlenkám a konceptům	začátečník
2.	porozumět odborné terminologii a tomu, jak ji autoři v daném kontextu používají	začátečník
3.	uvědomit si, jakým slohem píší experti daného oboru	pokročilý začátečník
4.	analyzovat, co o určitém tématu píší různí autoři	pokročilý
5.	reflektovat, co jste právě přečetli	pokročilý
6.	shrnout myšlenky a koncepty různých teoretiků - tj. syntéza informací	velmi pokročilý profesionál
7.	zhodnotit důvěryhodnost daného textu	velmi pokročilý profesionál
8.	vytvořit si vlastní názor na to, co jste přečetli - tj. kriticky vnímat myšlenky a názory v textech	velmi pokročilý profesionál

Předběžné seznámení s textem

Část	Její funkce
Abstrakt	Shrnutí textu. Čtenář by se v něm měl dozvědět, co je jeho cílem, získat popis výsledků výzkumu, jímž se článek zabývá, a také autorovu interpretaci těchto výsledků.
Úvod/pozadí	Tato část textu zasazuje autorův text do širšího kontextu. Často obsahuje autorův pohled na věc nebo premisu (předpoklad). Pokud je cílem článku popsat autorův pohled na věc, pak bude v této části vyložen teoretický kontext, aby si čtenář mohl autorovy myšlenky spojit s předchozím výzkumem daného tématu. V této části textu bývá také zmíněna hypotéza či hlavní argument.
Metody	Závisí na typu textu. Pokud popisuje výzkum obsahující nějaké vědecké pokusy, budou v této části popsány – design výzkumu (časový harmonogram, zvolené metody, vzorek respondentů atd.). Tato část bývá obvykle vynechána, pokud text neinformuje o výzkumu založeném na pokusech.

Výsledky/objevy	V této části bývají prezentována fakta, v některých oborech mohou být prezentovány také kvalitativní objevy. Někdy může být spojena s následující částí (diskuse).
Úvaha/diskuse	V této části je čtenář seznámen s autorovou interpretací výsledků výzkumu.
Závěry/shrnutí	Shrnutí podstatných informací z textu (to, k čemu autor dospěl), aplikace pro praxi.
Seznam použité literatury	Umožňuje zjistit, s jak aktuálními tituly autor pracovat. Pokud takto pročteme seznamy u více textů, zjistíme, které monografie/články/jména se častěji opakují. Zdroj, kde hledat další literaturu.
Jednotlivé kapitoly	úvody a shrnutí jednotlivých kapitol. Některé kapitoly mohou mít svou vlastní stručnou anotaci, klíčová slova, příp. stručnou osnovu.
Obsah	U monografií ukáže strukturu textu, rozdělené do kapitol, tematické zaměření. Je možné se pak zaměřit pouze na některé kapitoly.
Rejstříky	Hledání klíčových slov – jsou zmíněna? Jak často? Pouze okrajově nebo s širším výkladem?

Doplňkové zdroje informací

Katalogizační záznam	předmětová hesla v katalogu – základní zaměření textu + možnost upřesnění / rozšíření vyhledávacího dotazu
Citační databáze	zejména pro anglicky psané texty

Různé druhy textů

Typ textu	Cíl	Typické znaky
diskurzivní	argumentovat a přesvědčit čtenáře o určitém pohledu na věc	<ul style="list-style-type: none">• hlavní teze nebo myšlenka• argumenty• příklady• závěr
zpráva	<ul style="list-style-type: none">• roztrždit informace• prezentovat objevy• zaznamenat data a operace	<ul style="list-style-type: none">• objektivní vysvětlení• často obsahuje tzv. tvrdá data + doprovodné grafy a tabulky• zpravidla informuje o jednomu jevu/výzkumu
narativní	napsat příběh nebo smyšlené vyprávění s cílem pobavit/poučit čtenáře	<ul style="list-style-type: none">• obsahuje deduktivní myšlenky• zápletka a charakteristika postav

2.) Typy čtení

Podle účelu čtení rozlišujeme:

a) letmé (informativní) čtení

- cíl:
 - získat základní přehled o obsahu textu
 - rozhodnout, jestli text potřebujeme číst
- kombinuje dva způsoby práce s textem:
 - **vyhledání orientačních bodů**, které umožní základní porozumění textu (zpravidla klíčové pojmy + další podstatná jména - nepodceňovat proto přípravu na čtení, slovesa pomáhají určit vztahy v textu)
 - **rychločtení** - snaha obsáhnout co největší úsek textu najednou a stále si udržet porozumění textu
- u elektronické nebo online podobě textu lze využít možnost vyhledávání (Ctrl + F), které urychlí vyhledání klíčových slov
- pro rozhodnutí o tom, jestli číst nebo ne, pak obvykle stačí přečíst několik vět nebo odstavec kolem těchto klíčových slov (v jakém kontextu se klíčová slova používají, jestli se v textu řeší problematika, která nás zajímá atd.)
- není nutné vyhledávat význam všech neznámých výrazů

b) formativní čtení

- někteří autoři ještě rozlišují - **všeobecné** (slouží k získání všeobecného přehledu v oblastech, které nás zajímají, ale nezabýváme se jimi profesně - patří k všeobecnému kulturnímu přehledu) a **odborné čtení**.
- všeobecné čtení stojí někde mezi letným (informativním) a odborným čtením, je důkladnější než letmé čtení, ale nevyžaduje tak aktivní přístup jako odborné čtení; také výběr textů je jiný - vybíráme zpravidla texty méně náročné (učebnice, populárně naučné texty apod.)
- odborné čtení vyžaduje **aktivní přístup** (viz dále Aktivní čtení)

Podle **přístupu** ke čtení textu rozlišujeme:

a) pasivní

- jednotlivé texty se pokoušíme „naučit“, zapamatovat si je doslova; výsledkem jsou encyklopedické znalosti, často bez porozumění

b) aktivní

- během čtení dochází k porozumění a vlastnímu zpracování sdělované informace – tento způsob je pro čtení odborných textů vhodnější

Jak tedy číst?

- čteme **aktivně** - tj. během čtení vedeme „vnitřní rozhovor“ s autorem textu, klademe mu otázky, snažíme se na ně najít odpovědi v textu, vyjadřujeme vlastní názor, polemizujeme s textem.
- textů, které je třeba přečíst, je obrovské množství a ne všechny se budou hodit pro zamýšlený odborný text. Musíme tedy číst **efektivně**.

Postup:

- identifikovat **klíčové pasáže textu** (ty části textu, kde se vyskytují důležité informace)
- ujasnit si **hlavní myšlenky textu**
- vyhledat **hlavní argumenty**, které autor předkládá pro doložení svých tvrzení
- posoudit **validitu** (spolehlivost) a **průkaznost** (jestli opravdu dokládají to, co autor tvrdí), stanovit jejich přednosti a slabá místa

Základní zásady aktivního čtení:

1. číst text několikrát
2. v prvním čtení odhalit strukturu textu a určit jeho klíčové pasáže
3. při druhém čtení hledat hlavní myšlenku, pojmy a argumenty s tím spojené
4. promýšlet východiska a argumenty
5. promyslet text jako celek a pokusit se o jeho stručné shrnutí

- v průběhu čtení si dělat **poznámky** (na okraj textu, na lepící lístečky, v elektronické podobě lze využít různých funkcí textového editoru nebo Adobe Readeru).
- **označovat nejasné pasáže, důležité informace, klíčové pojmy** atd. → vlastní systém zkratk, symbolů, značek nebo využít nějaký ze systémů zpracování textů (např. I.N.S.E.R.T.)
- myšlenky, které jsou pro nás **důležité**, si **vždy zapíšeme** (buď přesnou citací nebo parafrází + uvedení zdroje, aby bylo možné s myšlenkou dále pracovat).
- pokud se z materiálů učíme např. na zkoušku, potřebujeme si zpravidla udělat **výpisky**. Jde záznam hlavních myšlenek, celkové shrnutí v podobě definic klíčových pojmů, parafráze základních myšlenek, argumentů atd. (můžeme rozšířit ještě o jeden sloupec, kde si budeme zapisovat vlastní postřehy, otázky, které nás při čtení napadají atd.)

3.) Strategie čtení

- během čtení jednoho textu využíváme různé strategie
- pomáhají nám lépe textu porozumět a zapamatovat si z něj více informací
- rozlišujeme **tyto základních strategie čtení:**
 1. propojování
 2. kladení otázek
 3. určování důležitého
 4. usuzování a předvídání
 5. představování
 6. syntéza
 7. použití strategií "opravy"

Propojování:

- text ke čtenáři (moje znalosti, zkušenosti)
- text k jiným textům (kdo jiný už o tom psal, kdo se o tom zmínil na přednášce...)
- text k životu (praktická aplikace)

Kladení otázek:

- Co už o tématu vím?
- Rozumím textu?
- Rozumím tomu, jak autor argumentuje? Dokážu sledovat jeho způsob uvažování?
- Z čeho autor vychází? Z jaké teorie?
- Jaký je kontext?
- Čím svá tvrzení dokládá? Jsou jeho tvrzení ověřitelná?
- Jaká je moje zkušenost/znalost tématu?
- Souhlasím s autorem?
- atd.

Proč klást otázky?

- *kladení otázek při čtení pomáhá udržet pozornost*
- *když se mysl toulá, nerozumíme textu, a proto se nudíme*
- *jestliže narazíme na něco, čemu nerozumíme, je potřeba zkontrolovat porozumění – proč textu nerozumím? - příliš mnoho pojmů, které neznám, autor vynechal část myšlenkového postupu atd.*

Určování důležitého:

- výběr toho, co je důležité pro zapamatování (viz otázka před čtením - proč text čtu?)
- důležité zpravidla bývá:
 - tvrzení autora,
 - důkazy a argumenty pro toto tvrzení,
 - teorie/koncept, ze kterého vychází,
 - vymezení se vůči jiným autorům
- nemůžeme si pamatovat všechno, ale můžeme se snažit o zapamatování maxima z toho důležitého
→ různé paměťové techniky

Usuzování a předvídání:

- vycházíme z vlastní zkušenosti a ze znalostí, které už máme (tématu, o odborném textu)
 - znám obvyklou strukturu daného typu odborného textu, takže vím, kde se určitý typ informací bude nacházet (v úvodu zařazení do kontextu, v diskuzi vymezení se vůči výsledkům jiných autorů atd.)
 - znalost tématu - pokud vím, že autor vychází z určité teorie, dokážu odhadnout, jakým směrem se bude vyvíjet jeho uvažování
- proč si myslím, že to tak bude? Zdůvodnění mého vlastního názoru

Představování:

- zapojení kreativity a představivosti při čtení textu
- **vizualizace** (myšlenkové mapy, grafické zakreslení postupu, atd.)

Syntéza:

- shrnutí přečteného textu (vlastními slovy)
 - co je nejpodstatnější na tom, co jsem právě přečetl/přečetla;
 - čím se liší od jiného autora;
 - co je tu pro mě nového?
- kontrola otázek z přípravy na čtení - jsou všechny zodpovězené? Zůstalo něco, čemu nerozumím?

Použití strategií "opravy":

- pokud něčemu v textu nerozumím; není mi jasné, co autor chtěl textem říct
- možnosti:
 - přečíst si text znovu
 - důsledně si vyhledat pojmy, které neznám nebo si nejsem jistý/á jejich významem
 - požádat o pomoc spolužáky/konzultaci vyučujícího